

ŠLECHTICTVÍ BEZ MONARCHIE? NOBILITAČNÍ POLITIKA KARLA I. NA PŘÍKLADU RODU BECKŮ¹

JAN ŽUPANIČ – VÁCLAV HORČIČKA

Otázka sociální mobility nesouvisí jen problematikou sociálních dějin, ale také se státní politikou vytváření loajálních elit a proměnou společnosti v kontextu s vnějšími vlivy. Tento pohyb můžeme vysledovat v každém státě a samozřejmě též v habsburské monarchii, kde ve druhé polovině 19. století vznikl takřka mimořádně propracovaný systém oceňování zásluh (tituly, řády i vyznamenáními), jenž měl přispět k posílení loajality obyvatelstva.²

Cílem této studie je na příkladu rodiny Becků ukázat možnosti (a limity) sociálního vzestupu osob ze střední třídy mezi elitu monarchie. Tato otázka bude sledována z úhlu pohledu státního zájmu. Vycházíme přitom primárně z nevydaných pramenů státní proveniencie z rakouských, švýcarských a slovenských archivů, protože se archiv této rodiny nedochoval. Z tohoto důvodu bude nezbytné nejprve stručně nastínit podobu oceňování zásluh v Rakousku-Uhersku a s tím související strategie zdejší nobilitační politiky a na specifika, která nastala za posledního vladaře Karla I./IV. Zaměříme se přitom zejména na dosud ne zcela objasněnou otázku tzv. pozdněkarlovských nobilitací (něm. *Spätkarolinger*): šlechtických titulů, které císař uděloval po rezignaci na výkon panovnických práv v polovině listopadu 1918 na dolnorakouském zámku Eckartsau a ve Švýcarsku.

*

Mezi nepřehlédnutelné firmy pozdního Rakousko-Uherska patřil textilní závod *Wilhelm Beck & Söhne*. Vzestup židovského rodu Becků, vlastníků firmy, začal poměrně pozdě, ve chvíli, kdy již byla odstraněna většina protizidovských opatře-

1 Tato studie vznikla v rámci projektu Grantové agentury České republiky č. 18-00386S.

2 K této problematice podrobně: Laich, Mario: *Altösterreichische Ehrungen – Auszeichnungen des Bundes. Vergleiche und Betrachtungen. Ein Beitrag zur Rechts- und Kulturgeschichte*, Innsbruck – Wien 1993; Županič, Jan, *Proměna nobilitační politiky podunajské monarchie po roce 1848*. Český časopis historický 117, 2019, no 3/2019, s. 535–585; též Županič, Jan: *Nobilitierungspolitik der letzten Habsburger. Der neue Adel im Zeitalter Franz Josephs und Karls*. In: *Vierteljahrschrift für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte* 106, 4/2019, s. 473–518.

ní a kdy se osobám této víry otevřely dosud nevídané cesty k vzestupu.³ Prvním členem rodu, který zanechal svou stopu v dějinách, byl Wilhelm (maď. Vilmos)⁴ (1818–1909), který se narodil do skromných poměrů v hornouherském městě Sobotište (tehdy Szobotist) v Nitranské župě.⁵ Vyučil se krejčím, ale protože městečko velké příležitosti k vzestupu nenabízelo, přestěhoval se roku 1849 Josefstadtu, který se o rok později stal součástí Vídně, kdy si otevřel malý krejčovský salon a obchod s pánskými a chlapeckými oděvy.⁶ Zisk z takového podnikání nebyl velký, a proto začal Beck nabízet také zboží jiných krejčovských mistrů. K tomu bylo zapotřebí více peněz, jež si podnikatelé obvykle zajišťovali úvěrem, a špatná kalkulace či nepřítel osudu proto mohli znamenat bankrot a zánik firmy.⁷

Beck se vydal cestou typickou pro drobné podnikatele jeho druhu. Krejčovským firmám se v této době nabízely v zásadě jen dvě cesty k vzestupu. První byla přeměna salonu v konfekční závod (*Groß-Konfektionäre*), který ve velkých sériích produkoval výrobky určené pro většinového zákazníka (obleky, šaty, košile apod.). Druhou cestou, pro kterou se rozhodl i Beck, bylo zřízení velkokrejčovství (*Großschneiderei*), jež cílilo na užší kruh zákazníků a jejich individuální potřeby a vkus. Využil přitom nařízení, podle kterého nebyly v monarchii uniformy povinné jen pro armádu, četnictvo a policejní složky, ale také pro úředníky císařského dvora i státu. Zpočátku vyráběl jen úřednické uniformy, postupně ale produkci rozšířil i dalšími směry, a nakonec se jím založela firma stala nejvýznamnějším rakouským závodem na výrobu uniforem všeho druhu a produkoval také širokou paletu jiných textilních výrobků pro vojsko.

Příjmy utěšeně narůstaly a roku 1869 si Wilhelm dokonce mohl dovolit koupit dům na Langegasse, kde byl jeho závod dosud v nájmu. Zlomem v rodinné historii se stal rok 1871, kdy k podnikání přibral syny Hermanna (1845–1913) a Adolfa (1851–1921) a svou firmu nechal zaprotokolovat jako veřejnou obchodní společnost pod názvem *Wilhelm Beck & Söhne*. Přestože Wilhelm ještě řadu let zůstal

3 K úplnému zrovnoprávnění židů došlo v Rakousku ovšem až ústavou z roku 1867. Srov. Gaugusch, Georg: *Der jüdische Hausbesitz in der Wiener Innenstadt und der Ringstraßenzone bis 1885*. In: Kohlbauer-Fritz, Gabriele (Hrsg.): *Ringstrasse. Ein jüdischer Boulevard*. Wien 2015, s. 89–134.

4 Neúplná genealogie rodiny viz Gaugusch, Georg: *Wer einmal war. Das jüdische Grossbürgertum Wiens 1800–1938, A–K*. Wien 2011, s. 122–126.

5 Roku 1851 žilo ve městě 2070 evangelíků, 640 katolíků a 520 (tj. více než 6 %) židů. Srov. Elek, Fényes: *Magyarország geographiai szótára, melyben minden város, falu és puszta, betürendben körülményesen leiratik*. Pest 1851, (online) in: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyarorszag-geografiai-szotara-feny-es-elek-BABC3/s-BCE9A/szobotiszt-BD3D4/> [1. 4. 2020].

6 Obchod se nacházel na rohu Langegasse I a Lerchenfelderstrasse 12.

7 Historie firmy viz Wilhelm Beck & Söhne, in: *Jubiläums-Festnummer der kaiserlichen Wiener Zeitung 1703–1903, Beilage: Kommerzieller Teil*, 8. 8. 1903, s. 34 (i pro následující).

tváří podniku, před rokem 1890 se z podnikání stáhl a firmu nadále řídili coby „mladší šéfové“ jeho synové.

Nedílnou součástí společenského vzestupu podnikatelů byla i sebeprezentace často spojená s mecenášstvím a veřejnými aktivitami. Prestiž podnikatelů se totiž neodvívěla od jejich majetku, ale zejména od participace na veřejném životě a zásluh prokázaných panovníkovi a říši. Proto také někteří členové velmi bohatých podnikatelských rodů přes svou naprostou finanční nezávislost vstupovali do státní služby, neboť jejich prestiž coby úředníků či důstojníků vysoce převyšovala prestiž byznysmenů.⁸ Další spolupracovali s ministerstvy či jinými státními úřady, jímž v roli expertů bezplatně poskytovali cenné služby. Také péče o potřebné a sociálně slabé v této době spočívala převážně na bedrech soukromníků.⁹ Na dobročinných akcích se překračovaly jindy nepřekonatelné společenské bariéry mezi aristokracií a měšťanstvem a participace na nich dávala naději na získání některého z vyznamenání, které významně zvyšovalo prestiž jedince. Wilhelm v tomto ohledu nebyl výjimečný. Jak se od osoby jeho postavení očekávalo, angažoval se v dobročinné oblasti. V Josefstadtu zastával funkci rady chudých (*Armenrat*), který se v městském obvodu staral o rozdělování pomoci a vystavoval potvrzení o nemajetnosti, jež vyžadovaly některé školy a špitály. Byl také aktivní v místní židovské obci. Za zásluhy byl roku 1887 městem Vídeň oceněn prestižní Salvátorovu medailí (*Salvatormedaille*),¹⁰ na státní vyznamenání si ale musel ještě několik let počkat. Teprve roku 1894 byla jeho dlouholetá spolupráce se zemským soudem ve Vídni, kterému pomáhal ve funkci soudního znalce, oceněna zlatým Záslužným křížem (*goldenes Verdienstkreuz*).¹¹

Jen máloco svědčilo v Rakousko-Uhersku o umístění jedince na sociálním žebříčku, jako vyznamenání. Zlatý Záslužný kříž, jímž byl vyznamenán Beck, patřil mezi méně prestižní vyznamenání. Mohli jej sice získávat i státní úředníci, ale jen subalterní (nižší stupně, stříbrné Záslužné kříže, byly udíleny jen kancelářským sluhům a podúředníkům). Mimo státní službu se pak jeho nositeli stávaly převážně osobnosti místního významu: např. řídicí učitelé měšťanských a obecných škol, starostové menších obcí či osobnosti s lokálními zásluhami o dobročinnost, kulturu či obecné dobro. Pokud bylo toto vyznamenání uděleno pod-

8 Sandgruber, Roman: *Traumzeit für Millionäre: Die 929 reichsten Wienerinnen und Wiener im Jahr 1910*, Wien – Graz – Klagenfurt 2013, s. 124–126.

9 K této otázce srov. např. Hamannová, Brigitte: *Hitlerova Vídeň. Diktátorova učednická léta*. Praha 1999, s. 183.

10 Czeike, Felix: *Historisches Lexikon Wien*, Bd. 5. Wien 2004, s. 35. K udělení medaile viz *Wiener Zeitung*, 17. 6. 1887, s. 4.

11 *Wiener Zeitung*, 23. 8. 1894, s. 1.

nikatelům, tak těm méně významným, velmi často majitelům větších živností.¹² Společensky Becka udělené ocenění zařazovalo přinejlepším mezi střední třídu, rozhodně ne mezi podnikatelskou elitu, která byla obvykle oceňována řády a tituly (radovskými a vzácněji i šlechtickými).

Velká doba firmy *Wilhelm Beck & Söhne* měla teprve přijít, ale nutno přiznat, že význam závodu kontinuálně rostl a to zejména generaci Wilhelmových synů, Adolfa a Hermanna. Firma od roku 1880 měla kromě centrály v Josefstadtu též pobočku v Seilernstätte v centru metropole, ale za přelom v jejím vývoji můžeme označit až rok 1890, kdy byl otevřen obchod v nově vybudovaném luxusním paláci *Equitable* na Stock-im-Eisenplatz, jedné z nejprestižnějších adres monarchie v sousedství s výhledem na chrám svatého Štěpána, kde se nacházel i konzulát Spojených států amerických. Ten záhy proslul svou elegancí a reprezentativním zařízením a patřil mezi nejobdivovanější ve Vídni. Obratu firmy napomáhala i skutečnost, že Beckové jako jedni z prvních v monarchii odhalili moc reklamy a své zboží inzerovali v mnoha denících, schematismech a adresářích monarchie.¹³

Když starý Wilhelm Beck roku 1909 umíral, patřili jeho synové mezi skutečně bohaté podnikatele. Jestliže starší Hermann vykázal v témže roce roční příjem ve výši 70 671 korun a mladší Adolf 71 956 korun, roku 1910 to již bylo 100 129, respektive 100 128 korun, což bratry stavělo na 919 a 920 místo mezi nejbohatšími obyvateli Vídně.¹⁴ Již v roce 1896 uskutečnili nákladnou přestavbu domu na Langegasse. Architekt a známý stavitel synagoga a modliteben Max Fleischer, rodák z Prostějova a žák Augusta Sicarda von Sicardsburga a Eduarda van der Nüll, pro ně na místě starého stavby vybuodoval moderní obchodní dům, kde se nacházely i kanceláře firmy.

12 Z podnikatelů, kteří později získali šlechtictví, byl zlatý Zásluhový kříž udělen např. generálnímu sekretáři Severní dráhy císaře Ferdinanda Heinrichu (od 1866 rytíři) Sichrovskému (1794–1866) a Leopoldu Popperovi (1822–1886), který roku 1869 získal uherské šlechtictví (de Podhrágy) a v roce 1882 rakouský stav sv. pánů. Oba vyznamenání získali již v 50. letech (Sichrovsky v roce 1850, Popper roku 1855), kdy byla jeho prestiž mnohem vyšší, než v 90. letech. Srov. Österreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof- und Staatsarchiv (HHStA), Kabinettsarchiv (1523–1918), Kabinettskanzlei (1683–1918), Kabinettskanzlei Vorträge (1848–1918), Akten 1762/1882, tamtéž, Allgemeines Verwaltungsarchiv (AVA), Adelsachiv (1500 ca–1918 ca), Hofadelsakten (1600–1918), Akten, Heinrich Sichrovsky, Ritterstand 1866. Též Županič, Jan: Židovská šlechta podunajské monarchie. Mezi Davidovou hvězdou a křížem. Praha 2012, s. 541–544, 605–608. Později nacházíme mezi nositeli osoby na úrovni zámečnických či obuvnických mistrů či předáků (Vorarbeiter) továrenských provozů. Srov. návrhy českého místopředsedství na udělení vyznamenání při příležitosti návštěvy císaře Františka Josefa I. v Praze roku 1907, Nr. 8602/M. I., in: AVA, Inneres (1550 ca–1918), Ministerium des Innern (1848–1918), Präsidium (1848–1918), Akten (Inneres, MdI, Präsidium, Akten), kart. 2378/1907.

13 Wilhelm Beck & Söhne, in: Jubiläums-Festnummer der kaiserlichen Wiener Zeitung 1703–1903, Beilage: Kommerzieller Teil, 8. 8. 1903, s. 34

14 Sandgruber, R.: Traumzeit für Millionäre, s. 88 a 311.

Rostoucí odbyt vyžadoval rozšíření výroby, a proto byla roku 1901 vybudována nová továrna na Hirschengasse v 6. vídeňském okrese. Firma v továrně zaměstnávala pět až šest set dělníků a circa 60 úředníků,¹⁵ měla prodejny ve Lvově, Černovicích, Prešpurku, Innsbrucku a Linci a obchodní zastoupení v Bělehradě, Sofii a Cařihradu. Šlo tedy o solidní, nikoli ovšem mimořádně velkou firmu a její vlastníky bychom mohli za velkopřemyslníky označit jen s rezervou a rozhodně nepatřili mezi rakouské „kapitány průmyslu“. To koneckonců neumožňovalo obchodní zaměření firmy a její specializovaný sortiment. Počtem zaměstnanců se podnik *Wilhelm Beck & Söhne* řadil spíše mezi větší střední závody.¹⁶

Vyšší příjmy umožnily bratrům také aktivnější angažmá ve veřejném životě. Hermann se stal předsedou Spolku pro povznesení řemesel (*Verein zur Hebung des Gewerbes*),¹⁷ ale stejně jako otec byl aktivní byl zejména v rámci židovské obce. V 8. vídeňském okrese byl zvolen do Výboru pro výstavbu synagogy (*Tempelbauverein*) a to nejprve jako pokladník, později jako předseda a nakonec prezident.¹⁸ Spolu s dalšími členy rodiny finančně podporoval Vídeňský židovský domov pro rekonvalescenty z řad chudých židovských žen a dětí (*Wiener israelitisches Rekonvaleszentenheim für arme jüdische Frauen und Kinder* a působil zde jako rada výboru.¹⁹ Adolf stál poněkud ve stínu staršího sourozence. Po bratrovi převzal úřad předsedy Výboru pro výstavbu synagogy²⁰ a také byl radou výboru zmíněného židovského domova pro rekonvalescenty. Oba bratři také uzavřeli endogamní sňatky s členkami zámožných židovských rodin, doklady o jejich národnostním a politickém cítění ale dosud nebyly objeveny. I přes tuto činnost ale bylo nesporné, že veřejné aktivity bratrů Becků nepřekračovaly ve srovnání s ostatními podnikateli průměr. Proto také nebyl ani jeden z nich nebyl za své zásluhy oceněn. Jejich firma sice získala čestný titul c. a k. dvorního dodavatele (a též dvorního dodavatele velkovévody saského a vévody sasko-coburského),²¹ ale žádný z jejich vlastníků vyznamenán nebyl. Pouze Hermannovi byl roku

15 Toto číslo uvádí Wilhelm Beck & Söhne in: Jubiläums-Festnummer der kaiserlichen Wiener Zeitung 1703–1903, Beilage: Kommerzieller Teil, 8. 8. 1903, s. 34. Práce Brzoň, Roman – Martínek, Zdeněk a kol.: Humpolec v zrcadle času. VIII.: Remesla, průmysl a živnosti. Humpolec 2015, s. 332 uvádí, že na počátku 20. století zaměstnávala firma 5 až 6 000 dělníků, což je zřejmě omyl.

16 Srov. Mentschl, Josef: Das österreichische Unternehmertum. In: Brussati, Alois (Hrsg.): Habsburgermonarchie 1848–1918, Band I: Die wirtschaftliche Entwicklung. Wien 1973, s. 250–277.

17 Srov. zprávy v židovském periodiku Die Neuzeit, 13. 1. 1899, s. 13.

18 Tamtéž, 4. 12. 1891, s. 5; 10. 12. 1897, s. 7; 13. 11. 1903, s. 8.

19 Tamtéž, 15. 2. 1901, s. 7.

20 Tamtéž, 13. 11. 1903, s. 8.

21 Wilhelm Beck & Söhne, in: Jubiläums-Festnummer der kaiserlichen Wiener Zeitung 1703–1903, Beilage: Kommerzieller Teil, 8. 8. 1903, s. 34.

1900 udělen perský Řád slunce a lva III. třídy, ale prestiž takového ocenění byla poměrně malá.²²

Přeměna firmy ve velký závod celoříšského významu byla spojena až s další generací, Hermannovými syny Ottou (1873–1960) a Edmundem (1878–1942), a Adolfovým synem Arturem (1882–1942). Otto se stal spolujednatel rodinné firmy již v roce roku 1893, zatímco ostatní dva se v rodinném podniku začali angažovat teprve na počátku 20. století. Tehdy také došlo k rozdělení úkolů mezi jednotlivé vlastníky. Zatímco se Otto zaměřil na obchodní činnost, Edmund vedl továrnu v 6. okrese a Artur pobočku v paláci *Equitable*. Nově začala firma nabízet také luxusní oděvy (včetně sportovních), pokrývky hlavy a kožešnické zboží.

Majitelé si nepochybně uvědomovali, že existence jediné továrny rozšíření výroby velmi omezuje. Rozhodli se proto získat další výrobní závod a to nejlépe zavedenou a moderní firmu vybavenou potřebnými stroji, kde bylo možné výrobu rozběhnout okamžitě. Volba padla na továrnu Emericha Dítěte,²³ která byla právě na prodej. Závod vznikl roku 1863 a z původně malé firmy se během let proměnil na druhou největší humpoleckou továrnu. Důležité bylo, že se zaměřovala na výrobu látek na všechny druhy uniforem a produkci vojenských a koňských příkrývek. Roku 1908, kdy Beckové závod koupili, zde pracovalo 250 zaměstnanců.²⁴

Prodej české továrny v českém městě do německých rukou v době vypjatého nacionalismu nezůstal bez odezvy a byl ostře kritizován jak českými nacionalistickými kruhy, tak antisemity. Do dynamicky se rozvíjejícího humpoleckého závodu totiž přicházeli odborníci z různých koutů monarchie komunikující převážně německy, kteří narušovali dosud etnicky jednoznačný charakter města.²⁵

Nacionalismus a antisemitismus ale nebyly jedinými příčinami nespokojenosti humpoleckých podnikatelů. Místní závody omezující se hlavně na regionál-

22 Wiener Zeitung, 4. 9. 1900, s. 1. Zahraniční ocenění získávali (ovšem vždy se souhlasem rakouského panovníka) podnikatelé velmi často – obvykle z důvodu rozvoje obchodu mezi podunajskou monarchií a oceňujícím státem či při příležitosti osobního setkání se zahraničním monarchou. Řádem slunce a lva III. třídy byl vyznamenán také zakladatel slavné západočeské sklárny Ludwig Moser (1833–1916). U Adolfa nemáme doloženo udělení žádného vyznamenání, byť v úmrtním oznámení otištěném roku 1921 v listu Vorarlberger Volksblatt, je uveden jako „nositel více řádů“. Vorarlberger Volksblatt, 29. 11. 1921, s. 14.

23 Dítě byl velmi respektovanou osobností a na společenském žebříčku stál výrazně výše než Beckové. Měl vynikající kontakty v podnikatelských, úřednických i politických kruzích, angažoval se v dobročinné oblasti a získal i zlatý Záslužný kříž s korunou (1893) a rytířský kříž Řádu Františka Josefa (1895), což byla ocenění, na která členové rodiny Becků nikdy nedosáhli.

24 K vývoji podniku viz Brzoň, R. – Martinek, Z.: a kol.: Humpolec v zrcadle času. VIII.: Řemesla, průmysl a živnosti, s. 301–306.

25 To vyplývá i z humpolecké kroniky, kde autor zápisu o smrti Emericha Dítěte v roce 1913 neopomenul tento fakt zmínit. Tamtéž, s. 306, 332–334. Z důvodu zachování tradice Beckové převzali původní název závodu Emerich Dítě s dovětkem Vilém Beck & synové.

ní trh dostaly nepříjemnou konkurenci. Navíc nový šéf Dítětovi továrny, Edmund Beck, jenž továrnu v krátké době téměř dvojnásobně rozšířil, významně navýšil svým zaměstnancům mzdy, protože byly v Humpolci nižší, než v jiných částech monarchie. Tím popularita nových majitelů mezi zdejší elitou klesla ještě hlouběji, neboť i ostatní závody musely přistoupit ke stejnému kroku.

*

Největší rozkvět pro firmu *Wilhelm Beck & Söhne* znamenala vzhledem k její specializaci první světová válka a s ní spojená vlna zakázek pro armádu. Roku 1916 byla proto přikoupen další výborní závod, továrna na sukno Ferdinanda a Emila Kallaba ve Velkém Meziříčí,²⁶ a teprve nyní lze o majitelích firmy hovořit jako o velkopřemyslnících. Díky úzké spolupráci se státem, navyšování zakázek a růstu příjmů prestiž rodiny Becků rychle rostla. Rodinná firma získala v únoru 1915 status státem chráněného podniku, což jí ve válečných časech přineslo nemalé výhody,²⁷ a Otto navíc rozšířil aktivity i do další oblasti. V červenci 1914 totiž kapitálově vstoupil do nově vytvořené *Vídeňské komerční banky* (*Wiener Kommerzialbank*), kde byl později zvolen viceprezidentem,²⁸ a v únoru 1916 se stal členem představenstva *Vídeňského úvěrového ústavu pro průmysl a obchod* (*Wiener Creditgesellschaft für Industrie und Handel*).²⁹

Válka navíc přiměla Becky i k výraznější participaci v dobročinné oblasti. Členové rodiny tak financovali vývařovny pro chudé, ale především finančně podpořovali rakouský Červený kříž. A právě díky tomu získali svá první ocenění: v dubnu 1915 bylo Ottovi a Edmundovi s manželkami uděleno Čestné vyznamenání za zásluhy o Červený kříž II. třídy a v září 1915 stejné vyznamenání získal i Artur s manželkou. II. třída tohoto vyznamenání ale nebyla klasickým řádem, protože jej bylo možné získat za poskytnutí finančních darů a více než na zásluhách bylo tedy založeno na penězích.³⁰ Větší prestiž proto rodině přinesl titul komerčního rady (*Kommerzialrat*), který získal Otto v dubnu 1915.³¹

26 Například humpolecká továrna zaměstnávala před vypuknutím konfliktu 298 dělníků, v září 1914 ale již 533. Tamtéž, s. 270.

27 Wiener Zeitung, 14. 3. 1915, s. 7–8. K této otázce srov. též Kaiser, Markus: Die Geschichte der Wiener Verkehrsbetriebe von 1903–1938, Diplomarbeit an der Universität Wien. Wien 2012, s. 61–62.

28 Jüdische Korrespondenz, 9. 3. 1916, s. 4.

29 Wiener Zeitung, 12. 2. 1916, Amtsblatt, s. 106.

30 Čestné vyznamenání za zásluhy o Červený kříž (Ehrenzeichen für Verdienste um das Rote Kreuz) se udílelo za dobrovolnou zdravotní pomoc v řadách Červeného kříže. Jeho II. třídu (a nižší stupně bylo možné získat i za peníze). V případě II. třídy šlo o o jednorázový dar alespoň 1000 K nebo doživotní závazek roční platby ve výši 50 K. Navíc bylo nutné zaplatit taxu za udělení ve výši 100 K. Stolzer, Johann – Steeb, Christian (Hrsg.), Österreichs Orden vom Mittelalter bis zur Gegenwart. Graz 1996, s. 313–315.

31 Wiener Zeitung, 13. 4. 1915, s. 2; tamtéž, 24. 10. 1915, s. 6.

Slibným vzestupem rodiny ale již v následujícím roce otřásl skandál nevidaných rozměrů. Odbyt firmy sice vzhledem k válečné situaci neohrozil, zato však dehonestoval šéfy celého podniku, zejména Ottu a Edmunda. V březnu 1916 se v listu Wiener Zeitung objevil v rubrice *Ze soudní síně*) článek s názvem *Poškození státní branné moci*.³² Informoval, že o den dříve začal před vídeňským divizním soudem proces proti textilnímu podnikateli Edmundu Beckovi z důvodu porušení podmínek smlouvy, kterou 26. srpna 1914 uzavřel s vojenskou správou. Na jejím základě měla Edmundem řízená továrna dodat do výstrojního skladu v Brně 30 000 vojenských příkrývek z čisté střížní vlny v ceně 17,50 korun za kus. Když byla dodávka splněna, uzavřela armáda s Becky 1. září 1914 další kontrakt na 70 000 příkrývek za stejnou cenu. V červenci 1915 však vídeňský policejní prezident baron Ferdinand Gorup von Besánez dostal dopis od dělníka Josefa Wrkoty, ve kterém mu sděloval, že firma Beck při dodávkách podvádí. Nahoru a dospod balíků s příkrývkami měla dávat kvalitní kusy, doprostřed pak zboží horší či podřadné. Úřady nechaly udání přezkoumat a zjistily, že zatímco dodávka prvních 30 000 kusů byla v pořádku, výrobky z druhé série nebyly vyrobeny z čisté vlny, ale převážně z vlněného odpadu, zbytků česané příze a z umělé vlny, což se na jejich kvalitě zásadním způsobem podepsalo. Říšské ministerstvo války škodu vyčíslilo na 600 000 korun a obvinilo Edmunda Becka z podvodu a zločinu proti ozbrojené moci státu.

Beckův obhájce, vídeňský advokát JUDr. Moritz Sternberg, označil tato obvinění za bezpředmětná, protože jeho mandant byl podle smlouvy oprávněn při výrobě použít odpad z česané příze a stanovený počet příkrývek armádě dodal. Situace však byla zřejmě složitější, protože se Sternberg hned po prvním přelíčení z důvodu psychického vyčerpání zastupování vzdal a místo obhájce převzal vládní rada JUDr. Heinrich Steger. Změnu advokáta soud připustil s tím, že nesmí vést k prodloužení procesu.

Soud byl s patřičnou pozorností sledován i zástupci řady listů, včetně bulvárních. V prvé řadě ale šlo o oblíbený a seriózní noviny *Fremden-Blatt*, které 7. března v rubrice *Ze soudní síně* otiskly rozsáhlý, více než jednu tiskovou stranu zaujímající článek s názvem *Podřadné vojenské příkrývky. Armádní dodavatel před soudem*.³³ Autor v něm zveřejnil řadu podrobností, kterým se oficiální deník Wiener Zeitung vyhnul, včetně nejzajímavějších pasáží Edmundovy výpovědi. Podrobně vylíčil hlavně vyvrácení tvrzení, že na výrobu kvalitních příkrývek měla jeho továrna po přijetí druhé zakázky suroviny. Podle účetních knih totiž měl závod zásoby střížní vlny jen na sedmdesát procent objednaných výrobků, což

32 Gerichtssaal. Schädigung der Wehrmacht des Staates, in: Wiener Zeitung, 3. 3. 1916, s. 13.

33 Aus dem Gerichtsaale. Minderwertige Militärdecken. Ein Armeelieferant vor Gericht in: Fremden-Blatt, 7. 3. 1916, s. 9–10.

Beck odmítl nepříliš průkazným tvrzením, že do knih omylem zanesl špatné informace. Tato slova však zpochybnil i jeho sám advokát, když zdůraznil, že v době rostoucí inflace je nemožné vyrobit příkrývku z čisté vlny za státem určenou cenu 17,50 korun a podotkl, že by Beck takto prodělal kalhoty.³⁴

Zajímavé bylo svědectví zástupce armády, vrchního intendanta³⁵ Schuberta, který uvedl, že od začátku války objednala armáda více než milion příkrývek. První série byly vysoké kvality, později se však z důvodu nedostatku surovin muselo přistoupit k výrobě dek s vysokým podílem náhražkových materiálů. Zdůraznil však, že prvosledové oddíly jsou vybavovány výrobky nejvyšší kvality. Na otázku, zda při uzavírání vojenských zakázek erár mlčky souhlasil se snižováním kvality výrobků, odpověděl rozhodně negativně a zdůraznil, že v každé z uzavřených smluv byla vždy uvedena požadovaná kvalita výrobků.

Velký efekt měla následná demonstrace soudních znalců dr. Hanauseka a majitele továrny na příkrývky Kocha. Protože Edmund Beck tvrdil, že náhražkový materiál druhé série příkrývek byl stejně dobrý jako střížní vlna první série, provedli přímo v soudní síni zkouška pevnosti, při níž výrobky druhé série zcela propadly. Rozdíl mezi oběma dodávkami označili za propastný a cenu výrobků druhé dodávky odhadli nikoli na 17,50 korun za kus, ale jen na 10 korun. Navíc označili za předražené i příkrývky z první série, proti čemuž Beckův právní zástupce ostře protestoval.³⁶

Rozsudek byl vynesena 7. března 1916 a pro rodinu znamenal naprostou katastrofu. Edmund Beck byl uznán vinným ve věci trestného činu podvodu, odsouzen k osmnácti měsícům žaláře a ztrátě důstojnické hodnosti poručíka v záloze.³⁷ Dobrá pověst firmy byla nenapravitelně poškozena a prestiž rodiny utrpěla vážnou ránu. Ještě včera respektovaná rodina Becků byla zostuzena a list *Vorarlberger Volksblatt* dokonce v komentáři k soudnímu líčení podotkl: „Proces nám umožnil nahlédnout do skandálního jednání jistých vojenských dodavatelů, hyen v zázemí.“³⁸

Navzdory rozsudku Beckové tvrdili, že byl proces zmanipulován a zdá se, že jejich taktika slavila úspěch. 10. března 1916 byl v listu *Neue Freie Presse* otištěn list dr. Sternberga, prvního Beckova advokáta, který v odkazu na svou předchozí ko-

34 Doslova uvedl: „Da verlieren Sie ja die Hosen.“ Cit. dle: tamtéž, s. 10.

35 Není uvedeno, zda šlo o vrchního intendanta II. třídy (ekvivalent hodnosti podplukovníka) nebo I. třídy (plukovník).

36 Koch byl ochoten ocenit příkrývky maximálně na 16 (nikoli 17,50) K za kus, zatímco advokát Steger tvrdil, že cena jedné činí (i s přírůžkou pro vojenské dodavatele) 19,43 K a že tedy firma jejich výrobu vlastně dotovala. Aus dem Gerichtsaaale. Minderwertige Militärdecken. Ein Armeelieferant vor Gericht in: Fremden-Blatt, 7. 3. 1916, s. 10.

37 Wiener Zeitung, 7. 3. 1916, s. 11; Illustrierte Kronen Zeitung, 8. 3. 1916, s. 11.

38 Cit. dle: Vorarlberger Volksblatt, 10. 3. 1916, s. 5.

respondenci s těmito novinami redakci děkoval, že se zdržela v případě Edmunda Becka nevhodných komentářů. Sternberg také uvedl, že i když se k soudu nemohl dostavit stěžejní svědek, nebylo povoleno odročení procesu.³⁹

Není opravdu vyloučeno, že v procesu k pochybením došlo. Všechny indicie naznačují, že Edmund trest nejen nenastoupil, ale že se rodině dokonce podařilo zabránit další popularizaci celého případu. V následujících měsících se v tisku objevovalo jen jméno Otty Becka a to vždy v souvislosti s peněžními dary na dobročinné účely.⁴⁰ Případ navíc nabral zajímavý vývoj. Advokát Edmunda Becka se totiž proti rozsudku odvolal a žádal jeho zneplatnění s tím, že jeho mandant nepodléhá vojenským soudům. Bohužel o průběhu procesu máme jen málo zpráv, protože se noviny omezily jen na následné komentáře. Stížnost ale byla nepochybně oprávněná, protože nejvyšší vojenský soud coby odvolací instance dal Edmundovi za pravdu. Případ byl následně předán zemskému trestnímu soudu ve Vídni, u kterého mezitím započal proces s Edmundovým bratrem Ottou a jedním z ředitelů firemních továren Ottou Schubertem. Oba byli též obviněni z porušení dodavatelských povinností a podvodu. Následné soudní řízení trvalo déle než rok a rozsudek byl překvapivý: státní zastupitelství oznámilo, že považuje všechny obviněné za nevinné a zemský trestní soud jejich stíhání zastavil.⁴¹

Zajímavé je, že krátce nato byl zahájen nový proces, tentokrát se zásobovacím důstojníkem Friedrichem Wacklerem, jenž byl obviněn z vydírání Otty Becka. Wackler, který v prvním procesu vystupoval jako svědek obžaloby, totiž během jednání Ottovi nabídl obstatat za 10 000 korun důvěrné informace ze zákulisí vojenského tribunálu. Když ten jeho nabídku odmítl, začal mu vyhrožovat, že pokud peníze nedostane, při výslechu uvede, že jej nutil k vyzrazení úředních tajemství. Soud skončil Wacklerovým odsouzením k 18 měsícům těžkého žaláře.⁴²

Mlčení všech rakouských novin k případu vedenému u zemského trestního soudu ve Vídni je zajímavé, stejně jako následná vlna zpráv o vynesení osvobozujícího rozsudku, které byly publikovány v hlavních denících, tak v okrajových periodikách, jako byly *Grazer Tagblatt* či *Pilsner Tagblatt*, ale vždy jen bezprostředně po skončení procesu s Wacklerem 28. či 29. září 1917.⁴³ Zatímco ale o soudu s Wacklerem psaly jen některé listy, osvobození Becků zmiňovaly všechny včetně rozhodně levicového, k velkopodnikatelům kritického sociálnědemokratického listu *Arbeiter-Zeitung*.⁴⁴

39 Vorarlberger Volksblatt, 10. 3. 1916, s. 12.

40 Vorarlberger Volksblatt, 22. 10. 1916, s. 13; tamtéž, 5. 11. 1916, s. 22 apod.

41 Fremden-Blatt, 29. 4. 1917, s. 14.

42 Neues Wiener Journal, 29. 4. 1917, s. 10.

43 Grazer Tagblatt, 28. 9 1917, s. 8; Pilsner Tagblatt, 29. 9. 1917, s. 5.

44 Arbeiter Zeitung, 29. 9. 1917, s. 7

Osvobozujícím rozsudkem byla formálně skvrna ze jména rodiny Becků setřena, ale jisté pochyby o jejich jednání nepochybně přetrvaly. Nebylo možné pořídit, že pokrývky pro armádu z druhé série byly výrazně podřadné kvality a jejich cena přemrštěná. Bohužel se z dostupných pramenů nedá zjistit, zda erár tento stav akceptoval, nebo jestli došlo k nějakému mimosoudnímu vyrovnání. Jisté je pouze to, že v červnu 1917 firma *Wilhelm Beck & Söhne* přispěla částkou 1 milion korun na šestou válečnou půjčku a ocitla se na předních místech mezi přispěvateli. Vzhledem k tomu, že k předchozím půjčkám přistupovali Beckové velmi opatrně, je souvislost nápadná.⁴⁵

Do konce války se jméno rodiny v tisku objevuje velmi sporadicky. Z přítmi vystupuje jen Otto Beck, který nepravidelně přispíval peněžítými dary v hodnotě několika desítek až 5000 korun na zmínění válečné nouze. V únoru 1918 navíc stál u zrodu *Říšského svazu rakouského průmyslu (Reichsverband der österreichischen Industrie)*, v němž byl zvolen členem výkonného výboru.⁴⁶ Šlo o uznání jeho pozice coby hlavního reprezentanta významného textilního závodu, ale oficiálního ocenění ze strany panovníka se nikdo z rodiny až do rozpadu Rakousko-Uherska nedočkal.

*

Na tomto místě se dostáváme k nejzajímavějšímu okamžiku celé historie rodu Becků – jejich nobilitaci. Těsně před definitivním zánikem staleté habsburské říše, 31. října a 4. listopadu 1918, totiž měli být bratři Otto a Edmund povýšeni do stavu svobodných pánů a jejich bratranec Artur Beck do stavu rytířského. Přestože tyto nobilitace nebyly dosud zpochybněny,⁴⁷ je vysoce nepravděpodobné, že by k nim došlo před rezignací císaře Karla I. na výkon panovnických práv 11. listopadu 1918.⁴⁸ Proti mluví řada argumentů, jež můžeme rozdělit do dvou skupin. První představují zdejší nepsané nobilitační předpisy, druhou pak postavení rodiny Becků na sociálním žebříčku říše, tedy otázka, zda právě oni předpoklady pro udělení šlechtictví splňovali.

K prvnímu argumentu je třeba podotknout, že za vlády císaře Karla I. sledovala rakouská nobilitační politika obdobnou linii jako v předchozích dekadách. Při udělení šlechtictví byly jednoznačně upřednostňovány osoby ve státní službě. Od roku 1757 příslušel víceméně zákonný nárok na prosté šlechtictví důstojníkům. Úředníci získávali tituly spíše na základě zvykového práva, přičemž mož-

45 Wiener Zeitung, 3. 6. 1917, s. 14.

46 Vorarlberger Volksblatt, 25. 2. 1918, s. 5.

47 Výjimkou je studie: Županič, Jan – Fiala, Michal: *Nobilitas Iudaeorum. Židovská šlechta střední Evropy v komparativní perspektivě*. Praha 2017, s. 95–98, 243, 748–749

48 V Uhrách rezignoval o dva dny později. Protože ale Beckové měli rakouské občanství, nepřipadala u nich uherská nobilitace v úvahu.

nost nobilitace a udělený titul nebyly spojeny s výkonem profese, ale s dosaženou hodnostní třídou: s V. bylo spojeno prosté šlechtictví, se IV. rytířský stav a od III. mohli dosáhnout baronátu.⁴⁹ Šlechtictví samozřejmě bylo uděleno osobám mimo státní službu, včetně podnikatelů.⁵⁰

Pokud se soustředíme jen na udělení rakouského stavu svobodných pánů, který později získali Otto a Edmund Beckové, můžeme konstatovat, že až do začátku podzimu roku 1918 sledovala Karlova nobilitační politika kurs nastolený v předchozích desetiletích, byť byla v některých ohledech velkorysejší. Vzhledem k válečnému stavu převládali mezi novými barony důstojníci,⁵¹ ale zejména roku 1917 byl poměrně vysoký také počet úředníků, kteří tento titul získali. Ve srovnání s dřívějším stavem došlo k určitému snížení nároků a baronát byl častěji udělen i osobám na nižších stupních úředního žebříčku.⁵²

Situace osob mimo státní službu, hlavně podnikatelů, byla složitější. Zatímco vědci, malíři či architekti mohli být nobilitováni za své pracovní úspěchy, za hlavní pracovní náplň podnikatelstva se považovalo generování zisku, a proto ocenění vynikajících výkonů v této oblasti, obvyklý důvod udělení šlechtictví státním zaměstnancům, nepřipadalo v úvahu. Pro období let 1848 až 1918 evidujeme 829 nobilitací podnikatelů, ze kterých se důkladnou analýzou dokumentů Österreichisches Staatsarchiv se podařilo rekonstruovat důvody ve 216 případech.⁵³ Díky tomu můžeme konstatovat, že podnikatelé byli v naprosté většině nobilitováni za jiné aktivity, než pracovní, velmi často v důsledku finančních a věcných darů.

49 Waldstein-Wartenberg, Berthold: Österreichisches Adelsrecht 1804–1918. In: Mitteilungen des österreichischen Staatsarchivs, 17/18. Bd., 1964/65, s. 109–146; Županič, Jan: Karlovská šlechta. Rakouské a uherské nobilitace ve světle materiálů kabinetní kanceláře Karla I. (IV.). In: Sborník archivních prací, 2011, vol. LXI., no 1, s. 3–114; týž, Proměna nobilitační politiky.

50 Naprostá většina nobilitovaných získávala nejnižší šlechtický stupeň (prosté šlechtictví), rytířů bylo výrazně méně a podíl svobodných pánů se pohyboval okolo 15 procent. Jäger-Sunstenau, Hanns: Statistik der Nobilitierungen in Österreich 1701–1918. In: Österreichisches Familienarchiv, Bd. 1. Neustadt an der Aisch 1963, s. 3–16.

51 Mj. i proto, že se od roku 1917 začal opět v širší míře udílet Řád Marie Terezie. S jeho udělením bylo automaticky spojeno nabytí prostého šlechtictví, na žádost se prostřednictvím listiny udílel stav sv. pánů. Při 180. řádové promoci 17. 8. 1917 udělil Karel I. všem vyznamenaným, kteří baroni ještě nebyli, tento titul sám, bez toho, aby museli o listinu žádat. Srov. AVA, Hofadelsakten, Adelsgeneralien (dále AVA, Adelsgeneralien), kart. 617b Offiziere (1916–1918); Županič, Jan: Poslední rytíři monarchie. In: Kysal, Tomáš – Lánik, Jaroslav a kol.: Léta do pole okovaná, sv. II, 1915 – Noví nepřátelé, nové výzvy. Praha 2017, s. 133–145.

52 Mnozí se nacházeli ve IV. hodnostní třídě a dříve by tak měli nárok maximálně na rytířský titul. Srov. Kerschbaumer, Arno: Nobilitierungen unter der Regentschaft Kaiser Karl I. / IV. Károly király (1916–1921). Graz 2016, s. 56–63, 124–137.

53 Číslo 829 uvádí ve své statistické studii H. Jäger-Sunstenau: Statistik der Nobilitierungen in Österreich, s. 3–16.

Struktura udělených titulů byla na počátku 20. století u podnikatelů stejná jako u jiných sociálních skupin, zajímavý však je vyšší podíl udělených baronátů, který překračoval 17 procent a byl cca o dvě procenta vyšší, než u jiných sociálních skupin.⁵⁴ Z archivních materiálů však vyplývá jeden zásadní fakt: podnikatel si byl schopen nobilitaci určitým způsobem vyjednat, ale méně již byl schopen ovlivnit, jaký titul získá. Podobně jako u úředníků byla i u této sociální skupiny zásadní pozice na společenském žebříčku a od ní se odvíjející faktory: kontakty na nejvyšších místech, příbuzenské vazby ke šlechtě a nobilitace příbuzných. Poslední dva hráli roli zejména při udělení baronátu. Zde nebylo nezbytné patřit mezi ekonomickou „top elitu“, větší roli hrála rodová kontinuita, vynikající společenské styky a sňatková spojení se starošlechtickými rody, nebo alespoň s rody ze šlechty nové s baronskými tituly.

Karel I. s nobilitacemi pro podnikatele nešetřil, ale baronát udělil jen málo a to až v posledních měsících trvání říše: v červnu až listopadu 1918.⁵⁵ Není bez zajímavosti, že s výjimkou bratrů Becků všichni již patřili mezi šlechtice a to většinou alespoň v druhé generaci.⁵⁶ Jejich pozice tak již při běžném srovnání vykazovala mimořádná specifika.

Pro objasnění pozadí celé záležitosti je důležité zmínit, že pouze jediný z těchto baronských titulů (pro vídeňského velkopřemyslníka Leopolda Pollacka von Parnegg⁵⁷) byl udělen před 28. říjnem 1918, kdy ještě státní správa ještě fungovala podle zajetých zvyklostí. Z autory provedené analýzy archivních pramenů totiž vyplývá, že panovníkova kabinetní kancelář, které byly návrhy na udělení šlechtictví předkládány, po 29. říjnu 1918 již zřejmě agendu spojenou s nobilitacemi iniciovanými státními úřady nevyřizovala.⁵⁸ Nadále probíhaly jen nobilitace vycházející z rozhodnutí samotného panovníka, ale jejich evidence je velmi obtížná. K dosud obligatornímu oznamování těchto událostí ve vládním listě *Wiener Zeitung*, které bylo zvykem od konce 18. století, docházelo se zpožděním a na počátku listopadu 1918 bylo zcela zastaveno.⁵⁹ Podrobný výčet

54 Šlo ovšem „jen“ o procenta, nikoli o absolutní čísla. Počet baronů z řad důstojníků a úředníků byl pochopitelně vyšší.

55 Jäger-Sunstenau, H.: Statistik der Nobilitierungen in Österreich, s. 3–16.

56 Šlo o Rudolfa rytíře Wienera von Welten (sv. pán 22. 10. 1918), Friedricha Eduarda rytíře Strohmayera-Freye von Freyenfels (23. 10. 1918), Angela Eisnera šlechtice von Eisenhof (7. 11. 1918) a Leopolda Pollacka šlechtice von Parnegg (2. 6. 1918), který jako jediný neměl šlechtické předky (prosté šlechtictví mu bylo uděleno teprve roku 1904).

57 K jeho osudům: Županič, J.: Židovská šlechta, s. 520–523.

58 Nobilitační proces nezahajoval za všech okolností panovník. Právě naopak. Obvyklejší byl návrh vysoce postaveného státního úředníka, obvykle ministra, který po souhlasu c. k. ministerské rady předložil návrh císaři ke schválení. Srov. Županič, J.: Proměna nobilitační politiky, s. 543–545.

59 Posledním dvě nobilitace byly v listě oznámeny 5. 11. 1918 (*Wiener Zeitung*, 5. 11. 1918, s. 1)

těchto povýšení byl rekonstruován teprve nedávno rakouským badatelem Arno Kerschbaumerem.⁶⁰

K nobilitacím docházelo nepochybně proto, že císař, jemuž se říše rozkládala pod rukama, se snažil na poslední chvíli ocenit zasloužilé jedince a zejména osoby, které mu stály nejbliž. Těm neváhal udělit i baronát. Po 28. října, dni, který můžeme vzhledem k vyhlášení Československa a následnému rozkladu říše považovat za zlomový, povýšil do tohoto stavu prostřednictvím třinácti rozhodnutí celkem 17 osob. Za zcela nesporné, tedy ty, jež jednoznačně realizoval ještě jako císař a král, ale můžeme označit jen dvě a k oběma došlo v den jeho rezignace na výkon vladařských práv 11. listopadu 1918: mimořádného vyslance a zmocněného ministra Ludwiga von Callenberga a ministra veřejných prací Emila rytíře Homanna von Herimberg. Pouze v jejich případech je ve vídeňském šlechtickém archivu dochována také úřední korespondence a u Callenberga dokonce i žádost o vydání listiny.⁶¹

Ke všem ostatním nobilitacím došlo s největší pravděpodobností až poté, co se panovník svých vladařských práv vzdal a to buď na zámku v dolnorakouském Eckartsau (do konce března 1919), nebo ve švýcarském exilu (do října 1921). Karel tyto žádosti antidataval ve snaze zajistit jejich obecné uznání, protože po své rezignaci neměl právo podobné kroky činit. V tomto ohledu byl úspěšný, protože žádný z těchto titulů nebyl nikdy oficiálně zpochybněn.⁶²

Odlišení karlovských nobilitací s období ztrátou trůnu od povýšení pozdějších komplikuje především nedostatek pramenů. Jen některé spisy byly později uloženy ve vídeňském šlechtickém archivu, další jsou rozptýlené po dalších fondech, například v pozůstalostech.⁶³

Nobilitace z Eckartsau se přitom odhalují mnohem hůře. Jedním z důvodů byla skutečnost, že se na jejich legalizaci podíleli Karlovi spolupracovníci,

a udělení prostého šlechtictví hejtmanovi ve výslužbě Franz Hellmannovi (z 2. 10. 1918) a velkopřemyslníku Wilhelmu Eduardu Hardymu (z 29. 10. 1918).

60 Kerschbaumer, A.: *Nobilitierungen unter der Regentschaft Kaiser Karl I.*, s. 37–42.

61 AVA, Adelsarchiv, Ludwig von Callenberg, Freiherrnstand 1918; tamtéž, Emil Homann, Adelsakt (von Herimberg) 1912–1918.

62 V případě baronátů máme antidatanci jednoznačně doloženou v jediném případě: u generálplukovníka Josepha rytíře Rotha von Limanowa-Lapanów, který císaře o titul svobodného pána požádal až 31. 5. 1918. Kerschbaumer, A.: *Nobilitierungen unter der Regentschaft Kaiser Karl I.*, s. 132.

63 Srov. např. udělení šlechtického stavu podplukovníkovi Maximilianu Bittnerovi z 10. 11. 1918 (s predikátem šlechtic von Pettenhorst), jehož žádost císaři Karlovi (do exilu) o nobilitaci je datována 12. 6. 1921! HHStA, General-Direktion der a.h. Privat- und Familienfonde, Nachlass Dr. Schager-Eckartsau, Kartt. 7, 1921. Schagerovi byl stav sv. pánů s predikátem „von Eckartsau“ oficiálně udělen nejvyšším listem z 10. 11. 1918. Srov. AVA, Adelsarchiv, Albin Schager, Freiherrnstand (von Eckartsau) 1918.

zejména poslední c. k. ministr vnitra Edmund rytíř von Gayer.⁶⁴ Když bývalý císař odjížděl do Švýcarska, svěřil mu některé své písemnosti včetně rozhodnutí o udělení šlechtictví. Gayer tyto materiály následně obratným způsobem zlegalizoval: odeslal je do bývalého šlechtického archivu s tím, že z důvodu zániku monarchie nestačil tyto dokumenty vyřídít klasickou úřední cestou a předává je teprve nyní k zaevidování.

Zajímavý zdroj informací představuje sbírka materiálů k blahoslavení císaře Karla uložený v Haus-, Hof- und Staatsarchiv.⁶⁵ Jeho součástí je mj. soupis nejvyšších rozhodnutí vypracovaný pravděpodobně některým z Karlových důvěrníků, později též povýšených na svobodné pány: Albinem Schagerem von Eckartsau či Karlem Werkmannem von Hohensalzburg.⁶⁶ V něm najdeme i soupis císařových nejvyšších rozhodnutí, ve kterém se nachází i sedm udělení šlechtických titulů. Zatímco výnosy o povýšení a udělení řádů a vyznamenání jsou datovány průběžně (od listopadu 1918 do března 1922), k nobilitacím došlo podle tohoto soupisu jen v listopadu 1918: k šesti 4. listopadu, ke dvěma 10. listopadu a k jednomu 11. listopadu.⁶⁷

Od nobilitačních výnosů z doby Rakousko-Uherska, se ale tyto listy liší jedním zajímavým detailem: Ve všech případech je v textu uvedeno, že jde o šlechtictví dědičné. Tato formulace se se nikdy neobjevovala, jednoduše proto, že všechny nobilitace realizované v Rakousku a Uhrách byly dědičné. Tato skutečnost byla obecně známa v podunajské monarchii, nikoli ale v zahraničí, protože udělení titulů ad personam bylo časně nejen v Británii, ale také v některých německých státech, např. v Prusku či Bavorsku. Můžeme proto předpokládat, že právě takto formulovaná rozhodnutí byla antidatována ve skutečnosti vydána až po březnu 1919, kdy Karel odešel do švýcarského exilu. Dříve (a to včetně období, kdy pobýval na dolnorakouském Eckartsau) k tomu neměl žádný důvod a ve výnosech

64 Gayer byl ministrem vnitra třech posledních rakouských vlád (Seidlerovy, Hussarkovy a Lamaschovy) od 11. 6. do 11. 11. 1918.

65 HHStA, Nachlass Elisabeth Kovacs, Archivmaterial Vatikan Seligsprechung, Tom I, Ordensverleihungen, Ernennungen, Nobilitierungen und Goldenes Vlies, Causa beatificationis Caroli a domo Austriae. Tom I. Acta Originalia processus super perquisitione Scriptorum, Index 126–170.

66 Albin Schager byl do stavu sv. pánů údajně povýšen 10. 11. 1918. Podle zprávy ministra vnitra rytíře von Gayer z 22. 10. 1940 však on sám informaci o jeho nobilitaci obdržel až po Karlově odjezdu z Rakouska 24. nebo 25. 3. 1919. Srov. AVA, Nachlässe, Alte Nachlässe, Nachlass Gustav Bodenstein; též AVA, Adelsarchiv, Albin Schager, Freiherrnstand (von Eckartsau) 1918. Pozdnímu udělení titulu by napovídal také predikát „Eckartsau“ odvozený od zámku, kde Karel I. po své rezignaci žil. Werkmannovi byl baronát udělen oficiálně 11. 11. 1918, ale v jeho případě veškeré doklady chybějí. Kerschbaumer, A.: Nobilitierungen unter der Regentschaft Kaiser Karl I., s. 133.

67 V šesti případech šlo o udělení stavu sv. pánů (rozhodnutí o udělení baronátu bratrům Beckům ale chybí), v jednom rytířského titulu (pro Arthura Becka) a dvakrát prostého šlechtictví.

o udělení šlechtictví, které Karel s největší pravděpodobností uskutečnil zde a jež později legalizoval ministr Gayer, slovo „dědičný“ chybí.⁶⁸

Společné mají tituly udělené v Eckartsau a Švýcarsku v podstatě jen jedno: data vydání od konce října do 11. listopadu 1918.⁶⁹ Odhalení „švýcarských“ nobilitací je snazší nejen kvůli slůvku „dědičný“, ale zejména pro odlišné sociální složení příjemců titulů. Karel zde udělil šlechtictví osobám, se kterými až do své nucené emigrace v kontaktu nebyl a u nichž by byla jinak nobilitace z důvodu příliš nízkého společenského postavení dříve nepravděpodobná.⁷⁰ Jako typický příklad nám může posloužit právě rodina Becků.

Díky znalosti ekonomického a sociálního zázemí rodiny a jejího místa ve společnosti pozdní Rakousko-uherské monarchie můžeme s vysokou mírou pravděpodobnosti analyzovat limity jejich sociálního vzestupu. A hned na začátku lze vznést několik zásadních námitek, které proti možnosti nobilitace členů rodiny hovoří:

– V dějinách rakouských nobilitací není dosud znám případ, kdy by jedinec jen podezřelý ze závažného trestného činu (navíc z poškození státního majetku) dosáhl povýšení do šlechtického stavu. Naprostá většina nobilitačních návrhů zdůrazňuje, že příslušná osoba je po mravní i občanské stránce bez poskvrny.⁷¹

68 Např. u udělení baronátu Albinu Schagerovi. AVA, Adelsarchiv, Albin Schager, Freiherrnstand (von Eckartsau) 1918.

69 K této otázce podrobně viz Wiesflecker, Peter: Nobilitierungen Kaiser Karl I. von Österreich. Studien zum österreichischen Adel am Ende der Donaumonarchie, Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades der Philosophie an der geisteswissenschaftlichen Fakultät der Universität Wien. Wien 1992 (zejména s. 59–61).

70 Kromě Becků můžeme zmínit povýšení c. a k. konzula v Bernu Bruno Steinera do stavu sv. pánů s predikátem „von Valmont“, k němuž oficiálně došlo 4. 11. 1918. Se Steinerem ale císař navázal kontakty až v Ženevě. S jeho osobou je pak spojen především skandál zpronevěry rodinných šperků mimořádné ceny, které mu před odjezdem na Madeiru v lednu 1922 svěřila císařovna Zita. Viz Griesser-Pečarová, Tamara: Zita, poslední císařovna, Praha 1994, s. 190–191; Galandauer, Jan: Karel I. Poslední český král, Praha – Litomyšl 1998, s. 335, 337.

71 To ukazuje i případ bývalého bankéře Siegmunda Thalberga (1865–1933), do roku 1910 majitele bankovního domu Josef Kohn & Co. Když roku 1913 požádal jako generální konzul Spojených států Kolumbie ve Vídni o udělení některého vyznamenání na základě svých humanitárních zásluh, nedoporučil prosbu ani dolnorakouský místodržitel, ani c. k. ministerstvo financí. Thalberg se totiž původně zabýval eticky nepřijatelnými bankovními operacemi a byl roku 1910 odsouzen výnosem komory vídeňské burzy k nejvyšší možné pokutě 5000 K. V důsledku tohoto skandálu se Thalberg stáhl z burzovních obchodů a ukončil i své podnikání v bankovní oblasti. AVA, Innes, MdI, Präsidium, Akten, Sigmund Thalberg, Spis Nr. 4425, kart. 2405 (1913). Jak dehonestující odsouzení jedince v tehdejší společnosti bylo, ostatně ukazuje i mnohem méně závažný případ Samuela Scheina (1852–1937), majitele továrny na výrobu koberců a nábytku. Ten byl roku 1907 za urážku na veřejnosti odsouzen k pokutě ve výši 180 K nebo k trestu vězení v trvání tří dnů. Rozsudek poškodil jeho pověst natolik, že byl stažen návrh na jeho jmenování císařským radou. Titul získal až roku 1912, kdy při příležitosti císařova 60. panovnického jubilea daroval lázeň-

– Udělení šlechtictví obvykle následovalo až po „vyčerpání“ jiných variant formalizovaného státního díku. Zatímco do poslední čtvrtiny 19. století bývaly šlechtickými tituly často odměňovány osoby předtím jiným způsobem neoceněné, po roce 1900 k takové situaci docházelo jen zřídka. To ostatně jasně naznačuje i následující tabulka zachycující dvacet podnikatelů nobilitovaných v letech první světové války, u kterých se podařilo zjistit důvody udělení titulu, do níž byli pro srovnání zařazeni také Beckové. Většina podnikatelů byla již dříve vyznamenána Řádem Františka Josefa či prestižnějším Řádem železné koruny⁷² (se specifickou výjimkou ženy-podnikatelky Anny von Liebig) nebo získali prestižní titul císařského rady. Přesto se však sociální vzestup většiny z nich zastavil u šlechtického či rytířského stavu. Baronáty jsou v tomto soupise uděleny pouze čtyři a (opět) byly s výjimkou bratrů Becků uděleny jen šlechticům.⁷³

Jméno	Udělený stav* (a predikát)	Datum nobilitace a vydání listiny	Udělené tituly a řády
Anhauch, Max (1863–1945)	R	1917, 11. 08. (1917, 04.12.)	komerční rada, Řád železné koruny III. třídy
Beck, Artur rytíř (1882–1942)	R (Tablaufa)	1918, 04. 11. (nevydána)	Čestné vyznamenání za zásluhy o Červený kříž II. třídy
Beck, Edmund (1878–1942)	SP	1918, 31. 10. (nevydána)	Čestné vyznamenání za zásluhy o Červený kříž II. třídy
Beck, Otto (1873–1960)	SP	1918, 31. 10. (nevydána)	komerční rada, Čestné vyznamenání za zásluhy o Červený kříž II. třídy

skému domu pro důstojníky v Rohitsch-Sauerbrunn (dnes Rogaška Slatina) 35 000 K v hotovosti a kompletní inventář v hodnotě 25 000 K. AVA, Inneres, Mdl, Präsidium, kart. 2398/1911.

72 Již bylo konstatováno, že Čestné vyznamenání za zásluhy o Červený kříž II. třídy nemůžeme za klasický řád pokládat, protože bylo uděleno za poskytnutí finančních darů.

73 Specifický byl případ Anny von Liebig, vdovy po továrníkovi Ludwigu rytíři von Liebig (1846–1909), která po jeho smrti řídila rodinnou firmu. O titul usilovala proto, aby se vyrovnala příbuzným z mladší linie Liebigů, a získala jej mj. z důvodu, že šlo o vdovu bez potomků. Srov. Županič, Jan: Nobilitace žen v Rakouském císařství. In: Ambrožová, Hana a kol.: Historik na Moravě. Brno 2009, s. 699–710 (zejména s. 706–708).

Berl, Ludwig (1856–1923)	Š	1917, 30. 04. (1917, 01.08.)	důstojnický kříž Řádu Františka Josefa
Bloch, Adolf (1848–1916)	R (Brodnegg)	1914, 09.09. (1915, 05.01.)	císařský rada, Řád železné koruny III. třídy
Czerweny, Franz (1848–1921)	R (Arland)	1918, 10. 04. (1918, 09.11.)	komerční rada, důstojnický kříž Řádu Františka Josefa
Escher,** Alfred (1847–?)	R	1917, 11. 11. (1918, 30.01.)	Člen panské sněmovny, komerční rada, komturský kříž Řádu Františka Josefa
Escher, Karl (1852–?)	R	1917, 11. 11. (1918, 30.01.)	Řád železné koruny III. třídy
Grab, Emanuel (1868–1929)	R (Hermannswörth)	1915, 08. 03. (1915, 26.10.)	komerční rada, Řád železné koruny III. třídy, rytířský kříž Řádu Františka Josefa
Grab, Hugo (1872–1937)	R (Hermannswörth)	1915, 08. 03. (1915, 26.10.)	komerční rada, rytířský kříž Řádu Františka Josefa
Hardy, Wilhelm Eduard (1859–1927)	Š	1918, 29. 10 (nevydána)	Čestné vyznamenání za zásluhy o Červený kříž I. třídy
Kahler, Arnold (1859–1926)	R	1914, 29. 08. (1914, 10.10.)	rytířský kříž Řádu Františka Josefa
Liebig, Anna von (1855–1926)	SP	1916, 18.07 (1917, 07.02.)	Čestné vyznamenání za zásluhy o Červený kříž II. třídy
Mandl, Max (1865–1942)	R (Maldenau)	1916, 30. 12. (1917, 21.03.)	důstojnický kříž Řádu Františka Josefa, Čestné vyznamenání za zásluhy o Červený kříž II. třídy
Minkus, Eugen (1841–1923)	Š (šlechtic)	1915, 19. 08. (1916, 08.07.)	Řád železné koruny II. třídy, komturský kříž s hvězdou Řádu Františka Josefa

Neurath, Ludwig (1866–1941)	Š (šlechtic von Neudenegg)	1917, 16. 08. (1917, 02.10.)	komturský kříž Řádu Františka Josefa, Řád železné koruny III. třídy
Neureitter, Ferdinand (1865–1920)	Š (šlechtic)	1918, 09. 04. (1918, 09. 07.)	Řád železné koruny III. třídy, rytířský kříž Řádu Františka Josefa
Pollack šlechtic von Parnegg, Leopold (1839–1922)	SP	1918, 02. 06. (1918, 08.11.)	komerční rada, komturský kříž Řádu Františka Josefa
Popper, Bernhard (1853–1931)	Š (Artberg)	1915, 19. 08. (1915, 15.09.)	komturský kříž s hvězdou Řádu Františka Josefa, Řád železné koruny III. třídy

* Š = šlechtický, R = rytířský a SP = stav sv. pánů.

** Escherové byli nobilitováni společně s bratrem Theodorem, lékařem a primářem v Terstu.

– Pouze čtyři osoby zmíněné v této tabulce získaly svůj titul po 28. říjnu 1918. Kromě Becků šlo Wilhelma Eduarda Hardyho (1859–1927), spoluvlastníku slévárny a strojírny *Gebrüder Hardy Maschinenfabrik* ve Vídni, který získal 29. října prosté šlechtictví. Odmyslíme-li si fakt, že Hardy byl výrazně zámožnější, než Beckové,⁷⁴ protože tato záležitost nehrála při nobilitacích v Rakousku zásadní roli, nemůžeme přehlédnout velkorysost jeho dobročinných aktivit, jež byly od poslední čtvrtiny 19. století hlavním důvodem nobilitací podnikatelů. I Hardy získal Čestné vyznamenání za zásluhy o Červený kříž, ovšem vysoce prestižní I. třídu. Zatímco II. třída tohoto ocenění, kterou se pyšnili Beckové, se udílela za dar peněz po zaslání příslušné žádosti, I. třída byla skutečným vyznamenáním udíleným vysoce postaveným osobnostem.⁷⁵ Hardyho nobilitace je navíc nesporná. Nejenže je proces udělení titulu řádně zdokumentován, ale oznámení o něm bylo zveřejněno hned v několika novinách.⁷⁶

74 Zatímco roku 1910 udával roční příjem 343 632 K, o rok později šlo již o 843 400 K, zatímco rodina Becků (otcové Otty, Edmunda a Arthura) dohromady jen 200 257 K, resp. 142 627. Sandgruber, R.: *Traumzeit für Millionäre*, s. 311 a 358.

75 Na stupnici rakousko-uherských řádů stálo mezi komturským a důstojnickým křížem Řádu Františka Josefa. Hardymu bylo uděleno 24. 1. 1918 a spolu s ním jej získal např. velkopřemyslník Arthur Krupp či hlavní akcionář pivovaru Anton Dreher's Brauereien A. G. a člen panské sněmovny říšské rady Anton Dreher jr. *Wiener Zeitung*, 24. 1. 1918, s. 1; *Vorarlberger Volksblatt*, 24. 1. 1918, s. 25.

76 Hardymu také 3. 12 1918 vydal Státní úřad vnitra Německého Rakouska osvědčení o udělení šlechtického titulu. Viz AVA, Adelsarchiv, Wilhelm Eduard Hardy, Adelstand 1918. Oznámení nobilitace: *Wiener Zeitung*, 5. 11. 1918, s. 1; *Reichspost*, 5. 11. 1918, s. 10; *Deutsches Volksblatt*,

– Mimořádný je rozsah nobilitace, kdy byl šlechtický titul udělen všem členům rodiny. K takovým případům sice docházelo,⁷⁷ ale nepříliš často. Obvyklejší byl postup aplikovaný u rodiny Hardyů, kdy šlechtictví získal jen Wilhelm Eduard coby hlavní reprezentant firmy, zatímco jeho mladší bratr Josef Robert (1862–1919) byl za své finanční dary na humanitární účely oceněn Válečným křížem za civilní zásluhy II. třídy.⁷⁸

*

Z výše uvedených důvodů proto můžeme téměř s jistotou nobilitaci vyloučit, že by k nobilitaci Becků došlo v době existence Rakousko-uherské monarchie. Řada okolností naopak nasvědčuje, že tituly jim byly uděleny až v době císařova exilu ve Švýcarsku. První představuje skutečně velmi neobvyklé oznámení nobilitace. Zatímco zprávy o udělení šlechtictví v posledních dnech monarchie či (tajně) po císařově rezignaci v Eckarstau, sdělovali c. k. ministerstvu vnitra, hlavnímu úřadu pro šlechtické záležitosti, a později Státnímu úřadu vnitra Německého Rakouska, nejvyšší úředníci dvora a státu (a to obvykle do poloviny roku 1919),⁷⁹ v případě Becků se příslušné listiny do šlechtického archivu dostaly až na podzim 1920. Nepředala je navíc žádná důvěryhodná osoba z Karlova okolí, ale jistý Ferdinand Mihoković, o kterém není nic bližšího známo.⁸⁰

Mihoković předal do archivu příslušné listiny nadvakrát (proč není známo): nejprve 28. října 1920 císařské rozhodnutí o udělení baronátu Ottovi a Edmundovi údajně pocházející z 31. října 1918 a následně 8. listopadu 1920 udělení rytířského stavu Arturovi ze 4. listopadu 1918. V obou případech šlo o jediný dokument: panovníkem podepsaný list Karla I. na hlavičkovém papíře s rakouskou císařskou korunou adresovaný poslednímu předlitavskému ministru vnitra rytíři von Gayer.⁸¹ Oba panovníkovy listy ale vyvolávají několik otázek. Jde sice

6. 11. 1918, s. 6 Těž. Hardy, (online) in: <http://www.novanobilitas.eu/rod/hardy> [8. 4. 2020].

77 Roku 1914 byli do šlechtického stavu společně povýšeni bratři a společníci cukrovarnické firmy Franz, Friedrich a Isidor Mayové a to za vložení značných, byť nespecifikovaných, financí na záchranu Nordösterreichische Bank für Industrie, Handel und Landwirtschaft v Brně (HHStA, KK, 1585/1914). Podobné zásluhy u Becků vysledovat nelze.

78 Udělen mu byl 22. 9. 1918. Šlo o prestižní vyznamenání založené roku 1914. Jeho II. třída stála mezi Řádem železné koruny III. třídy a rytířským křížem Řádu Františka Josefa.

79 Srov. zmíněné povýšení Wilhelma Eduarda Hardyho do šlechtického stavu z 29. 10. 1918, které 2. 11. 1918 oznámil c. k. ministru vnitra rytíři von Gayer nejvyšší komoří hrabě Berchtold.

80 Pravděpodobně je totožný s Ferdinandem Mihokovićem (1886–1955), který se roku 1938 připomíná jako státní úředník. Krátce po anšlusu Rakouska byl zatčen a obviněn, že ve svém bytě umožňoval schůzky židů, od kterých prý přijímal doklady a peníze. Jeho další osud není znám, ale muž stejného jména byl pohřben vídeňském jihozápadním hřbitově (Friedhof Südwest). Srov. Neues Wiener Tagblatt (Tages-Ausgabe), 8. 12. 1838, s. 29.

81 Tento list byl později doplněn doprovodným spisem, který obsahuje informaci o Mihokovićově

o strojem napsaný čistopis, jak bylo v kabinetní kanceláři tehdy zvykem, ale každý však obsahuje zajímavou chybu.

V prvním listu, kterým Karel povýšil Ottu a Edmunda do stavu svobodných pánů, je inkoustem opraveno poslední číslo v dataci: osmička u roku 1918. Je těžké věřit, že by takovou chybu Karel nenařídil svým úředníkům opravit. V exilu už na tom ale nezáleželo a zmíněnou korekturu (která je provedena stejným inkoustem jako císařův podpis) mohl provést i sám bývalý císař. Důležitější je ale samotný obsah listu. Zatímco Edmund byl nobilitován za své humanitární aktivity, Otto titul získal „v ocenění dlouholeté vynikající činnosti ve prospěch rakouského národního hospodářství v poli průmyslu a finančnictví v neutrální cizině“.⁸² Jenže firma *Wilhelm Beck & Söhne* před válkou zastoupení v neutrálních státech neměla, pouze v Bělehradě, Sofii a Cařihradu. Zato po válce byl Otto velmi aktivní ve Švýcarsku, kde se roku 1919 usadil i Karel I.

Trochu více světla do případu vnáší další dokument. Jeho originál ve šlechtic-kém archivu ve Vídni sice uložen není, text je ale doslova přepsán do připojeného spisu z 28. října 1920. Šlo o dopis křidelního pobočníka Karla I. hraběte Wladimira Ledóchowského datovaný 6. srpna 1919 ve vile Prangins, panovníkově rezidenci na Ženevském jezeře: „Vážený pane. Nejvyšší list z 31. října 1918 určený bývalému ministru vnitra rytíři von Gayerovi, kterým jste byli Vy a Váš bratr pan Edmund Beck bez taxy povýšení do dědičného rakouského stavu svobodných pánů, nemohl být v důsledku pohnutých událostí tehdejší doby doručen adresátovi. Protože nyní předání již není možné, dovoluji si Vám jej poskytnout k Vaší potřebě.“⁸³

Je zvláštní, že by si Karel do exilu odvezl tak bezvýznamný dokument, jakým bylo oznámení o nobilitaci obou Becků, vyloučit to však nelze. Nápadnější je skutečnost, že Otto Beck s rodinou od roku 1919 pobýval dlouhodobě ve Švýcarsku a roku 1922 získal na ženevské univerzitě doktorát filozofie.⁸⁴ Ze Ženevy to bylo do exilového sídla bývalého císaře, vily Prangins, jen několik kilometrů. Nic mu tedy nebránilo, aby zde císaře navštívil a udělení titulu pro sebe a bratra si osobně vyjednal. Mohlo k tomu dojít mezi květnem 1919, kdy se Karel v Prangins usadil,⁸⁵ a říjnem 1920, kdy byla jeho nejvyšší rozhodnutí o nobilitacích rodiny Becků předána vídeňskému šlechtickému archivu.

doručení a případně další informace. In: AVA, Adelsarchiv, Beck, Freiherrnstand 1918; tamtéž, Artur Beck, Ritterstand (von Tablaufa) 1918. Nejvyšší listy jsou přetištěny in: Županič, J.: – Fiala, M.: Nobilitas Iudaeorum, s. 748–749.

82 Cit. dle: AVA, Adelsarchiv, Beck, Freiherrnstand 1918.

83 Cit. dle: Tamtéž.

84 Schweizerisches Bundesarchiv Bern (BAR), Bestand E4264 (von Beck, Otto, 19. 12: 1873).

85 Karel I. do Švýcarska přijel 24. 3. 1919 a do vily Prangins se nastěhoval 4. 5. (podle jiných zdrojů 20. 5.) 1919.

Ještě zajímavější je nobilitace Artura Becka. V textu nejvyššího rozhodnutí o udělení šlechtictví sice nenajdeme žádný překlep, zato však totální nonsens: „Milý pane rytíři von Gayer! Povyšuji velkopřemyslníka Artura Becka v uznání jeho zásluh v humanitární oblasti v čase války do dědičného šlechtického stavu s čestným titulem rytíř a predikátem Tablaufa.“⁸⁶

Tzv. čestný titul (*Ehrenwort*) bylo ale možné spojit jen s prostým šlechtictvím, nikoli s rytířským stavem. Správně by tedy text měl znít: „do dědičného rakouského šlechtického stavu s čestným titulem Edler a predikátem Tablaufa“ nebo „do dědičného rakouského rytířského stavu s predikátem Tablaufa“. Výše uvedený text nedává smysl, protože přesně nespecifikuje udělený titul. Šlo o chybu mnohem závažnější, než pouhý překlep v dataci u Ottova a Edmundova baronátu, a signaci takového dokumentu panovníkem v době výkonu vlády můžeme považovat za naprosto vyloučenou.

Díky takto formulovanému povýšení navíc později vznikly určité nejasnosti. Zatímco se většina autorů⁸⁷ domnívá, že Karel I. udělil Arthuru Beckovi prosté šlechtictví, jeho syn Georg Wilhelm Beck pokládal za samozřejmé, že byl povýšen do rytířského stavu. To také vyplývá z jeho listu z 1. července 1937, kterým požádal Státní archiv ministerstva vnitra a spravedlnosti (*Staatsarchiv des Innern und der Justiz*) o zhotovení ověřeného opisu nejvyššího rozhodnutí císaře Karla ze 4. listopadu 1918, „kterým byl mému otci, textilnímu podnikateli Arthuru Beckovi, udělen rytířský stav“.⁸⁸

*

Zatím jsme se snažili nalézt odpovědi na otázky, jak a kdy mohly být Beckům tituly uděleny. Nevíme však proč. Z materiálů uložených ve Bundesarchiv Bern a Österreichisches Staatsarchiv nevyplývá, že by hráli nějakou významnou úlohu v době Karlova švýcarského exilu a vzpomínku na ně nenajdeme ani v pamětech osob z panovníkova nejbližšího okolí. Nejpravděpodobnější je vysvětlení, že Otto s bratrem a bratrancem získali své tituly za peníze, jinak řečeno za finanční podporu císaře v exilu. Nejblíže pravdě se zřejmě přiblížil list *Arbeiterwille*, kde 8. října 1921, krátce před Karlovým druhým pokusem o znovuzískání uherského trůnu, vyšel článek s názvem „„Baroni“ excísaře. Wilhem Beck a Karl Habsburk“. Ve Štýrském Hradci vycházející stranický list rakouské sociální demokracie v něm neútočil jen na Karla I., ale též na válečné zbohatlíky a na židy. Článek se odvolával na interpelaci tří sociálnědemokratických poslanců, mezi nimi Alberta Severa, jenž po rozpadu monarchie horlivě vystupoval ve prospěch zrušení šlechtických titu-

86 Cit. dle: AVA, Adelsarchiv, Artur Beck, Ritterstand (von Tablaufa) 1918.

87 Frank-Döfering, Peter: Adelslexikon des Österreichischen Kaisertums 1804–1918. Wien – Freiburg – Basel 1989, s. 237; Kerschbaumer, A.: Nobilitierungen unter der Regentschaft Kaiser Karl I., s. 173.

88 Cit. dle: AVA, Adelsarchiv, Artur Beck, Ritterstand (von Tablaufa) 1918. Georg Wilhelm otcovo jméno uvádí v podobě „Arthur“, přestože v ostatních případech je vždy uvedeno bez „h“.

lů, kteří upozornili, že Karel navzdory své rezignaci na výkon panovnických práv nadále udílí občanům Rakouské republiky šlechtictví a řády. List varoval před tím, že bývalý císař takto získává „významné finanční prostředky pro čile narůstající protirepublikánskou propagandu a pro přípravu monarchistického puče“ a uváděl i konkrétní případ: „Karel Habsburk „povýšil“ v posledních měsících řadu osob, zejména solventních válečných zbohatlíků židovského vyznání, do dědičného stavu svobodných pánů. Mezi nimi například textilního továrníka Wilhelma Becka, bývalého dvorního dodavatele dobře známého z nečisté aféry s předražným zbožím, kterému v Pragins udělil baronát s melodicky znějícím šlechtickým přídomkem.“⁸⁹ Vyzdvihl také, že všichni tři poslanci požádali rakouského kancléře a ministra vnitra, aby Becka za „nestydaté potupení“⁹⁰ republiky patřičně potrestal.

Z článku v *Arbeiterwille* mezi řádky vysvítá zajímavý fakt: rakouští politici měli v císařově blízkosti informátory, díky kterým měli zprávy o Karlově životě, plánech a stycích.⁹¹ Informace o nobilitaci Becků nebyla sice přesná, obsahovala však pravdivé jádro. Nobilitován samozřejmě nebyl Wilhelm Beck, ale spolumatel firmy *Wilhelm Beck & Söhne* – Otto, Edmund a Artur Beckové. Baronát sice získali jen první dva, poslednímu však byl spolu s rytířským titulem udělen i onen „melodicky znějící šlechtický přídomek“ *Tablaufa*. Popřít se také nedalo, že jejich firma byla vyšetřována z důvodu již podvodů při válečných dodávkách. Jeden článek však šlechtictví rodiny Becků nepochybně a roku 1939 byla baronská linie dokonce zaevidována i v prestižním Gothajském almanachu. Zde byl také poprvé oficiálně zveřejněn erb, který si bratři zvolili, ale jenž jim nikdy udělen nebyl.⁹² S odstupem více téměř jednoho století tak můžeme konstatovat, že se rodině podařilo svůj společenský vzestup dodatečně legitimovat.

*

Beckovská nobilitace byla ale sporným úspěchem, protože oba státy, ve kterých členové rodiny po rozpadu monarchie žili, Československo a Rakousko, šlechtické tituly rychle po sobě v letech 1918 a 1919 zakázaly.⁹³ Spolu se starou říší

89 Cit. dle: Die „Freiherren“ des Exkaisers. Wilhelm Beck und Karl Habsburg, in: *Arbeiterwille*, 8. 10. 1921, s. 2.

90 V originále: „unverschämte Verhöhnung“. Tamtéž.

91 Srov. Galandauer, J.: Karel I., s. 294–302.

92 Dělený štít se srdečním štítkem. Ten je modrý, stříbrně lemovaný, se stříbrnou orlí hlavou s červeným jazykem. Horní pole štítu je zlato-stříbrně dělené, vpravo zlatě černá váha, vlevo kosmo meč se zlatým jilcem šikmo přeložený vřetenem přirozené barvy. V dolním modrém poli stříbrný člun. Na štítě stojí koruna svobodných pánů a na ní korunovaná turnajská přilba s modro-stříbrnými příkrývadly. Klenotem jsou dvě modrá rozevřená křídla se stříbrným břevnem. Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der Freiherlichen Häuser, Gotha 1939, s. 38; též Beck, (online) in: <http://www.novanobilitas.eu/rod/beck> [20. 4. 2020].

93 V Československu zákonem č. 61 z 10. 12. 1918, v Rakousku zákonem č. 211 z 3. 4. 1919.

také zmizela sláva firmy *Wilhelm Beck & Söhne* a majetek spoluvlastníků se rychle rozplynul. Po zániku Rakousko-Uherska totiž byla zrušena úřednická povinnost nosit uniformy a vojska nástupnických států získaly jiné, s novými elitami provázané dodavatele.

Pro podnik to znamenalo katastrofu. Z válečné půjčky ve výši jednoho milionu korun se jí nepochybně vrátil jen zlomek a její majitelé byli navíc postiženi daněmi z válečných zisků. Ty sice byly zavedeny již roku 1916, ale po vzniku Československa došlo v letech 1919 a 1920 k jejich významnému zvýšení.⁹⁴ Z důvodu zániku jednotného hospodářského prostoru a zavedení ochrannářských opatření jednotlivých států muselo dojít také k administrativnímu rozdělení rodinného jmění. Nejednalo se ani tak o rozdělení majetku, jako spíše o faktickou správu jednotlivých podniků. Hlavní úlohu přitom sehrál územní princip, skutečné vlastnické podíly se zřejmě nezměnily. Továrnu ve Velkém Meziříčí řídil Otto a humpoleckou Edmund, kteří se stali československými občany, zatímco Artur, jenž měl rakouské občanství, vedl vídeňskou pobočku.

Beckové se sice snažili o záchranu firmy, ale jen s malými úspěchy. Edmund v naději na další rozvoj roku 1921 sice investoval do výstavby nové přádelny, potýkal se však s odbytovými problémy. Stejně těžkosti měl i Otto, jehož továrna ve Velkém Meziříčí navíc roku 1920 vyhořela. Nákladná rekonstrukce Becky přinutila vzít si úvěr ve výši 30 milionů Kč,⁹⁵ ovšem ani to podnik nezachránilo. Továrna ve Velkém Meziříčí byla uzavřena roku 1926 a o práci přišlo na 500 dělníků.⁹⁶ Edmundův závod v Humpolci byl také ve ztrátě. Několikrát proto došlo k zastavení výroby, propuštěno bylo na 400 dělníků, a když roku 1928 výše dluhů dosáhla závratné částky 60 milionů Kč, dostala se továrna do konkurzu.⁹⁷ Rakouská továrna *Österreichische Web- und Wirkwarenindustrie, A. G.* v 6. vídeňském okrese zanikla již roku 1925.⁹⁸

94 § 17 císařského nařízení z 16. 4. 1916 říšského zákona č. 103 a československé zákony č. 43/1919 Sb. a č. 79/1920 Sb.

95 Půčku Beckům poskytla Česká průmyslová a hospodářská banka, Länderbank, Brněnská banka a Česká eskomptní banka. Viz Česká průmyslová a hospodářská banka Státnímu pozemkovému úřadu v Praze, 3. 10. 1924, in: Slovenský národný archív, Bratislava, Štátný památkový úrad (SNA, ŠPÚ), Praha, L - 1536, kart. 1647.

96 Kučerová, Lucie: Oslavy 1. máje na Velkomeziříčsku, Magisterská diplomová práce, Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Brno 2010, s. 13, 34 a 51.

97 Z administrativních důvodů jednání s věřiteli začalo až o pět let později a majetek firmy byl rozprodán. Myška, Milan a kol.: Historická encyklopedie podnikatelů Čech, Moravy a Slezska do poloviny XX. století II. Ostrava 2008, s. 28–29; Brzoň, R. – Martínek, Z.: a kol.: Humpolec v zrcadle času. VIII.: Řemesla, průmysl a živnosti, s. 269–272, 296–297, 332–334. Konkurs nad firmou, jako jejíž vlastníci byli ale uvedeni Otto a Arthur Beckové, byl oznámen i v listu Pilsner Tagblatt (5. 10. 1933, s. 6).

98 Továrnu řídil Artur a jejími spoluvlastníky byli Otto Beck a Siegfried Kubic. Wiener Zeitung, 9. 6. 1925, s. 12.

Zatímco o Edmundovi a Arthurovi máme po roce 1918 jen málo informací, o Ottově životě toho víme více. Jako jediný z trojlístků spoluvlastníků se pokusil naplnit kritéria obecně kladená na šlechtice a 30. dubna 1920 – tedy přibližně v době, kdy získal baronát – koupil od Alfreda Murányiho za 1 milion Kč velkostatek Rohov s kaštíelem nedaleko slovenské Senice. Šlo doslova o návrat k rodovým kořenům, protože zámek leží necelých šest kilometrů od Sobotište, kde se více než stoletím narodil zakladatel rodové firmy Wilhelm Beck.

Získání panství byl ale spojen s mnoha problémy. Československá pozemková reforma vyhlášená roku 1918 totiž de iure umožňovala existenci velkostatků pouze do rozlohy 150 hektarů zemědělské a 250 hektarů veškeré půdy. Jen výjimečně (se zřetelem k zájmům zemědělského průmyslu, zásobování měst a všeobecné blaho) mohla dosáhnout až 500 hektarů⁹⁹ – a to byl i případ Rohova. Ke koupi a držbě takového majetku ovšem bylo zapotřebí získat zvláštní povolení, o které Otto požádal Státní pozemkový úřad (dále: SPÚ) v Trenčíně. Potýkal se totiž hned se dvěma problémy: chtěl zabránit zabavení části parcelaci velkostatku, ale potřeboval také odvrátit pozornost státu od podezřele nízké kupní ceny.¹⁰⁰

V žádosti uvedl, že velkostatek sice dosahuje mezní hodnoty 500¹⁰¹ hektarů, ale „pozemky koupené nachází se v nejhorším hospodářském stavu. Hospodářské stavení jsou spustlé a potřebují nezbytně rychlé a velké investice.“¹⁰² Z tohoto důvodu se snažil získat sympatie SPÚ a patřičně si upravil svůj etnický původ. Přestože se narodil ve Vídni, kde strávil většinu života, a česky zřejmě neuměl, zdůraznil v žádosti, že „jest československým státním občanem (...) a přechází tímto kupem dosti značný objekt maďarský do rukou českých.“ Vyzdvihl přitom, že chce ze statku vybudovat vzorné hospodářství, úřednická a zřízenecská místa „obsaditi dobrými českými lidmi, jednak z okolí Velkého Meziříčí na Moravě, jednak z okolí Humpolce a takto českou kolonii založiti. (...) Zanáší se také myšlenkou, že by v tomto zanedbaném kraji nějaký průmyslový, finančně dobře založený podnik zřídil.“ Na statku proto usadil více českých rodin a svěřil pro případ „schválení tohoto kupu provádění veškerých adaptací a investic úplně českým firmám ve Velkém Meziříčí na Moravě“.¹⁰³

99 Paragrafy 2 a 11 československého Zákona č. 215/1919 Sb. ze dne 16. 4. 1919 o zabránění velkého majetku pozemkového (tzv. záborový zákon).

100 Beck koupil Rohov za 1 mil. Kč. Když ale bylo roku 1924 na velkostatek uvaleno zástavní právo, činila jeho hodnota 3,2 milionů Kč. Tamtéž.

101 Podle informací uložených v SNA byl ale velkostatek o něco menší a měl rozlohu cca 423 hektarů. Přídělový komisař Státního pozemkového úřadu v Bratislavě pro Státní pozemkový úřad v Praze k velkostatku Rohov, 13. 1. 1926, SNA, ŠPÚ Praha, L - 1536, kart. 1648.

102 Cit. dle: Otto Beck žádá pozemkový úřad v Trenčanských Teplicích o schválení kupní smlouvy velkostatku Rohov, 1. 9. 1920, in: SNA, ŠPÚ Praha, L - 1536, kart. 1647.

103 Cit. dle: Tamtéž.

SPŮ se však obměkčit nenechal a smlouvu schválil až 24. května 1921 za poměrně přísných podmínek. Otto musel souhlasit s nuceným odprodejem svých pozemků roztroušených mezi selskými majetky, a zavázat se, že přiděl této půdy bude proveden na jeho útraty. Mnohem nepříjemnější však byl fakt, že SPŮ omezil jeho vlastnická práva: protože výměra velkostatku převyšovala 250 hektarů, zůstala jeho část o rozloze 166 hektarů až do roku 1927 v záboru.¹⁰⁴ V opanovaných žádostech SPŮ odůvodňoval Beck větší rozlohu panství hospodářstvím alpského rázu sloužícím výhradně k chovu dobytka, které předpokládá větší výměru půdy. Argumentoval také veřejným zájmem, protože jen nedotčený velkostatek mohl podle něj zaručit nerušené zásobování obce Senica mlékem.¹⁰⁵ Nakonec Beck přišel jen o 56 hektarů půdy, které státu postoupil již v roce 1921.¹⁰⁶

S velkostatkem měl tedy Otto od počátku značné starosti. V roce 1924 navíc zdejší zámek vyhořel a musel být nákladně rekonstruován. Při této příležitosti ho baron nechal zvýšit o patro a komplexně modernizovat. Na své sídlo, do něhož nechal zavést elektřinu a ústřední topení, byl totiž velmi pyšný a na tympanon nechal umístit svůj erb. Vysoké výdaje v době, kdy byly textilní závody rodové firmy v insolvenci, se ukázaly jako neprozřetelné. Díky dluhům si totiž Otto pokojného života venkovského šlechtice příliš neužil. Závazky jej dohnaly i na Slovensku a již krátce po uzavření dohody s SPŮ musel souhlasit se zanesením zástavního práva na velkostatek v celkové výši 3,2 milionů Kč. Jeho finanční situace byla taková, že se dokonce nevyločovala dražba Rohova velkostatku. Pokud by k ní ale došlo, SPŮ si vyhradil, že velkostatek „může býti jen jako celek prodán a to osobě vyhovující“.¹⁰⁷

Z další úřední korespondence je patrné, že se Otto plánů na život velkostatkáře nakonec vzdal. V polovině 30. let pronajal Rohov firmě *Bratia Ueltschi* a postupně stále více upadal do víru dluhů. Po bankrotu továren nebyl schopen uhradit ani daně a právě pohledávka státu ve výši 230 402 Kč byla důvodem, proč berní úřad v Senici požádal 27. prosince 1937 tamní okresní soud o exekuci Rohova. Mi-

104 SNA, ŠPŮ Praha, L - 1536, kart. 1648. Slovo zábor bylo neologismem vyjadřujícím, že nejde o vyvlastnění, protože dosavadní vlastník prozatím zůstával vlastníkem. Byl „jen“ omezen ve vlastnickém právu a nesměl statek prodat, zastavit nebo darovat.

105 „Aby velkostatek plnil svoji hospodářskou funkci, jest nutno udržovati asi 100 kusů hovězího dobytka a 50 kusů mladého dobytka, jakož i 20 – 30 koní.“ Cit. dle: Žádost Otty Becka SPŮ, l. 9. 1920, in: SNA, ŠPŮ Praha, L - 1536, kart. 1648.

106 Dohoda z 8. 9. 1927. Velkostatek měl rozlohu 397,22 hektarů vseskeré půdy, z toho 237,99 zemědělské. Srov. Prezident SPŮ Jan Voženílek Otto Beckovi, 8. 9. 1927, in: SNA, ŠPŮ Praha, L - 1536, kart. 1648. Podle propuštění 166 ha ze záboru zaplatil Beck podle nařízení SPŮ z 19. 9. 1927 administrativní poplatek 7470 Kč. Tamtéž.

107 Cit. dle: přípis prezidenta SPŮ Jana Voženílka na žádosti České průmyslové a hospodářské banky, 3. 10. 1924. Podtržené zdůrazněno J. Voženílkem. In: SNA, ŠPŮ Praha, L - 1536, kart. 1647.

nisterstvo zemědělství 28. dubna 1938 s návrhem souhlasilo pod podmínkou, že podle výnosu SPÚ z roku 1924 bude velkostatek zachován jako celek. Pokud by to nebylo možné, museli by si exekutoři vyžádat dodatečné povolení. Z dochovaných materiálů však nevyplývá, zda k dražbě nakonec došlo. Další zprávy o Rohovu máme totiž až z poloviny druhé světové války. Po vzniku Slovenského štátu roku 1939 se tato oblast ocitla v tzv. německé ochranné zóně a v letech 1943–1944 zdejší kaštiel sloužil jako ubytovna pro dívky z Hitlerjugend.¹⁰⁸

Je vysoce pravděpodobné, že vlna krachů výrazně ovlivnila život všech členů rodiny, ale konkrétní dopady neznáme. Otto a Edmund zachovali velmi slušný životní standart a převážnou část roku trávili ve Vídni, jejíž poměry jim byli přeci jen bližší, než život v provinčním Humpolci či Velkém Meziříčí.

Jako bankrotář neskončil žádný člen rodiny. Právě naopak. Otto byl v meziválečném období uznáván jako expert v oblasti národního hospodářství. Od počátku 20. let, kdy poprvé dlouhodobě pobýval v Ženevě, navíc udržoval přátelské vztahy s několika osobnostmi z řad švýcarské politické a podnikatelské elity. Podařilo se mu také získat vlivné přátele mezi špičkami československého politického i veřejného života. Z dochovaných kusů zpráv navíc vyplývá, že byl dokonce prostředníkem mezi členem švýcarské spolkové rady, ministrem obrany Rudolfem Mingerem (1881–1955) a československými agrárníky, konkrétně Ladislavem Feierabendem (1891–1869), který od počátku 30. let zastával významné hospodářské funkce (mj. byl od roku 1930 vrchním ředitelem Kooperativy, obchodního ústředí hospodářských družstev při agrární straně a od roku 1932 od roku 1932 předsedou pražské Plodinové burzy) a po Mnichovu se stal ministrem československé a později též protektorátní vlády.¹⁰⁹

Na počátku války se baron Otto von Beck pokoušel na tyto aktivity navázat i v nových poměrech a stát se prostředníkem mezi Švýcarskem a Slovenskem. Poukazoval přitom na možnost prohloubení vzájemných finančních a hospodářských vazeb, zdá se však, že příliš úspěšný nebyl. Je vysoce pravděpodobné, že vzhledem ke svému původu nebyl persona grata.¹¹⁰

Otto si byl rostoucí nacistické hrozby vědom, a proto se také roku 1939 s manželkou přestěhoval do Bernu. Jeho pozice však nebyla zrovna snadná, protože ani jeden nedisponoval švýcarským občanstvím, jen československým, a pravidelně museli žádat švýcarskou stranu o prodloužení povolení k pobytu. To se neobešlo bez komplikací, ale Ottovi pomohly jak osobní vazby k ministru Mingerovi, který se za něj opakovaně přimlouval,¹¹¹ tak obchodní aktivity.

108 SNA, ŠOU Bratislava, L - 1536, kart. 353.

109 BAR, Bestand J. I. 108, Archiv-Nr. 691.

110 Tamtéž.

111 Tamtéž, Bestand E 4264, Aktenzeichen P 049430.

Beck totiž na rozdíl od řady jiných totiž ve Švýcarsku nežil jako uprchlík, ale usadil se zde oficiálně jako zmocněnec pro zemědělství pro jednání mezi Protektorátem Čechy a Morava a Slovenskem na jedné a Švýcarskem na druhé straně. Z rasových důvodů ale tuto funkci dlouho zastávat nemohl, a proto přijal místo obchodního zástupce portugalské firmy „Transagraire“, jíž z Lisabonu řídil jeho syn Fritz (Friedrich).¹¹² Z této funkce organizoval export dobytka a jiných chovných zvířat z Portugalska do střední a východní Evropy a později také do Švýcarska dovážel kakao, ovčí vlnu, kaštany a vejce.¹¹³ Díky tomu přežil ve Švýcarsku celou válku. Z archivních materiálů nevyplývá, zda po roce 1945 ještě Československo navštívil. Ve Švýcarsku manželé žili až do své smrti. Nikdy však nezískali zdejší občanství a disponovali jen cizineckými pasy.¹¹⁴

Stejně štěstí však neměli Ottovi příbuzní. Edmund žil po krachu své firmy střídavě ve Velkém Meziříčí, kde vlastnil vilu, a Vídni. Po anšlusu Rakouska a okupaci českých zemí se mu již nepodařilo emigrovat. Na poslední chvíli však zajistil, aby byl jeho syn Peter (1923–2003) zařazen do tzv. *Kindertransportu* židovských dětí, které v Protektorátu organizoval Angličan Nicolas Winton (1909–2015).¹¹⁵ Na jaře 1941 byl vystěhován ze svého domu a poslední rok před transportem do Terezína strávil v provizorních podmínkách staré synagogy v Meziříčí přeměněné na židovskou ubytovnu. Zahynul roku 1942 i s manželkou a dcerou v židovském ghettu v Lublinu. Poslední z trojlístku, Artur, se nikdy neoženil. Svůj život spojil s Vídni, kde jej zastihla i německá okupace. Zahynul roku 1942 v ghettu v polské Izbici.

*

Osud rodiny Becků odráží dynamické proměny společnosti střední Evropy mezi polovinou 19. a polovinou 20. století. Ze skromných poměrů pocházející židovská rodina našla svůj osud v císařské Vídni, kde se postupně vypracovala v textilní velkopodnikatele. Její příklad naznačuje možnosti a limity vzestupu příslušníků středního stavu a jejich touhu po společenském uznání, jejímž vnějším symbolem byl formalizovaný státní dík v podobě vyznamenání, řádu či šlechtického titulu.

Na tomto poli Beckové úspěšní nebyli a vytouženého šlechtictví s pravděpodobností hraničící s jistotou dosáhli až po rozpadu Rakouska-Uherska – od bývalé-

112 Otto měl dva syny. Staršího Friedricha (*1905) a mladšího Rudolfa (*1909). Na rozdíl od otce oba konvertovali k luterství. Gaugusch, G.: Wer einmal war. A–K, s. 123.

113 Tamtéž.

114 Tamtéž, Bestand E7001C, Aktenzeichen 6840.1. Oba zemřeli v Bernu. Ottova žena žena Margarethe (Grete) roz. Schwitzer (1882–1954) zemřela roku 1954, Otto v roce 1960..

115 Jakubcová, Hana: Továrníkův syn byl jedním z Wintonových dětí. Vezl si jen fotku rodičů, (online) in: https://jihlava.idnes.cz/pribeh-wintonovo-dite-peter-beck-velke-mezirici-ftk-/jihlava-zpravy.aspx?c=A170518_2326676_jihlava-zpravy_mv [15. 4. 2020]. Peter Beck v Británii vystudoval a později dosáhl významných pozic ve firmě Shell.

ho císaře Karla ve švýcarském exilu. Z jejich strany šlo zřejmě o prostý kalkul, kdy získané tituly vyvážili penězi, které vyhnaný panovník nutně potřeboval. Nemáme totiž žádné doklady o tom, že by patřili mezi aktivní monarchisty a ani pozdější kontakty barona Otty von Beck s republikánským československým režimem pro tuto teorii nemluví. Ironií osudu bylo toto završení jejich společenského vzestupu spojeno s definitivním úpadkem rodové firmy a s rozprodejem pracně získaného jmění. Příběh rodu končí v pohnutých letech druhé světové války. Vzhledem ke svému původu většina rodiny (bez ohledu na majetek a šlechtický titul) sdílela osudy většiny evropských židů. Jen několika jedincům se podařilo emigrovat, zatímco životy ostatních skončily v nacistických ghettech v okupovaném Polsku.

Adelsstand ohne Monarchie? Die Nobilitierungspolitik Karls I. am Beispiel der Beck-Familie

Am Beispiel der Unternehmerdynastie der Beck beschäftigt sich die Studie mit den Möglichkeiten und Grenzen des Aufstiegs von Einzelpersonen aus dem Mittelstand und verfolgt die Verwandlung eines Familienbetriebs von einer kleinen Handwerkswerkstätte in ein Großhandelsunternehmen, das in der Folge mit einigen eigenen Erzeugungsbetrieben verbunden war. Im Hinblick auf die Ausrichtung der Firma (Uniformfertigung) kam es zu ihrer ausgeprägtesten Blüte paradoxerweise in den Jahren des Ersten Weltkrieges. Der Zerfall der Monarchie, der Untergang des einheitlichen Marktes und die Errichtung der Zollbarrieren brachte dann einen grundlegenden Niedergang der Produktion und in der Folge das Ende der Firma. Nachdem es im letzten Jahr der Existenz der Firma auch zu der Erhebung der drei Hauptrepräsentanten des Betriebes in den Adelsstand gekommen war, wird untersucht, ob ein ähnlicher Aufstieg bei Personen ihrer sozialen Stellung möglich war und unter welchen Bedingungen.

Nobility without Monarchy? Ennoblement Policy of Charles I at the Example of the House of Beck

The paper focuses on the possibilities and limits in the social ascension of middle class members and in particular follows transformation of the family business from a petty artisanal workshop to a wholesale company having several production factories of its own as exemplified on the entrepreneurial Beck family. Due to the production orientation (uniforms tailoring), the biggest boom was brought about by the First World War. The fall of the monarchy, the end of the common market and establishment of customs barriers caused a massive decrease in production and a subsequent decline of the whole business. Since three main representatives of the company were ennobled in the last year of the Austrian monarchy, the paper studies whether such social class mobility was possible and if so, under which conditions.